

Schlieffenplanen – några ytterligare reflexioner

av Magnus Haglund

Résumé

In No 4/2020 there was an interesting article published by Gunnar Brodin about how the German General staff planned and ordered the German Imperial Army. The strategic background was that the German General staff assumed that “next war” would be a two-front war against France and Russia and that built the “Schlieffenplan”. The assassination of the Hungary-Austrian crown-prince in Sarajevo in June 1914 by a Serbian terrorist group did not change the plans – although there was also an alternative in what was called the “Ostufmarschplan” and that the Kaiser Wilhelm II had given his colleague in Vienna a promise to support his punitive expedition against Serbia. When Kaiser Wilhelm understood what was going to happen, he asked his Chief-of-General-staff, von Moltke, to change the orders, but von Moltke answered that it was impossible. The Kaiser’s reaction was interesting: “Your uncle would had given me another answer”! Consequently, the German army invaded Belgium and Luxembourg instead of an operation against Serbia and that started the First World war. Diplomacy did not work and the General staff’s operational plans and orders instead took over and there was no room for continued peacekeeping. Did we have anything similar in Sweden after many years of German contacts? Perhaps not to-day, but in the 1970’s Sweden’s plans for mobilization were also very rigid and fully operational naval ships were supposed to go to their home-stations and change crew, instead of being used for rapid operations in a war-threatening situation.

DET VAR EN intressant och tankeväckande artikel som Gunnar Brodin presenterar i *KKrVAHT*, 4. häftet 2020. Forskning och funderingar kring den tyska generalstabens omfattande studier av hur ett krigshot skulle mötas och hur ett krig skulle planläggas har länge varit föremål för närmare studier och granskning. Nu diskuterar författaren den amerikanske historikern Terence Zubers studie där många frågetecken rests om och varför det anses ha funnits en ”Schlieffenplan” och som jag finner båda delvis nya och även spännande och intressanta.

Strategisk bakgrund

Vad som möjligen kunde läggas till vore en grundläggande strategisk studie av de säkerhetspolitiska motiven bakom krigsutbrottet 1914 och något om bakgrunden. Redan 1882 hade kejsardömena Tyskland, Österrike-Ungern och kungariket Italien ingått ett försvarsförbund kallat Trippelalliansen. Detta för att tydligt markera sin samlade syn på riskerna för ett krig, främst ett franskt revanschkrig efter förlusten i 1870–71 års krig. Det kan kanske tyckas att det borde

främst vara en defensiv allians, men så uppfattades det uppenbarligen inte av den tyska generalstaben som från 1891 till 1906 hade greven Alfred von Schlieffen som chef och som liksom alla andra tyska officerare lärt sig att ”vägen till Frankrikes hjärta ligger mellan Paris och Bryssel”. Detta i god Clausewitzisk anda och trots att bland andra Tyskland garanterat den belgiska neutraliteten ”för evärdeliga tider”! Frankrike och Ryssland ingick 1892 en allians och från 1908 fanns det tydligen i den tyska planläggningen också ett sydostligt alternativ, Ostaufmarsch, vilket kanske borde ha varit särskilt intressant i det aktuella läget, särskilt som Ryssland nyligen förlorat kriget mot Japan och Rysslands styrka då kunde bedömas vara försvagad.

Händelseutveckling

Den 28 juni 1914 inträffade attentatet i Sarajevo; huvudstad i provinsen Bosnien, som Österrike hade ockuperat redan 1878 och som inkorporerades som en landsdel 1908. När det ganska snart visade sig vara en terroristgrupp med serbisk bakgrund som låg bakom attentatet, var det ganska naturligt att kejsare Frans Joseph planerade en straffexpedition eller kanske rent av att erövra Serbien som man gjort med Bosnien tidigare och för detta ansåg han sig behöva tyskt stöd. Redan den 5 juli fick därför Österrike stöd för att sätta in en straffexpedition mot Serbien även om detta skulle innebära att Ryssland kunde komma Serbien till väpnad hjälp. Den 23 juli utgav därför Österrike ett ultimatum, som serberna förkastade och den 28 juli förklarade Österrike krig mot Serbien och redan dagen efter bombarderades Belgrad. Samma dag inleddes den ryska mobiliseringen och den 30 juli gavs order om allmän mobilisering i båda Österrike och i Tyskland.

Med den händelseutvecklingen som bakgrund är det kanske något egendomligt att tysarna inte genomförde sin Ostaufmarschplan. I stället sattes den tyska generalstabens grundplan för hur mobiliseringen skulle genomföras i verkställighet. Då Kaisern blev medveten om vad som var i görningen, frågade han von Moltke om han kunde dirigera om uppmarschen blev svaret ”Ers majestät, det är ogörligt. En miljonarmés uppmarsch kan inte improviseras. Om Ers majestät insisterar på att flytta hela armén österut så kommer det inte längre vara en stridsberedd armé utan en desorganiserad massa!” Kaiserns svar på detta var: ”Er farbror skulle ha givit mig ett annat svar!” Och därmed verkställdes det som kom att kallas för Schlieffenplanen!

Den paradoxala följden av detta blev att den tänkta tyska förstärkningen av den österrikiska straffexpeditionen mot Serbien därför i stället inleddes med en tysk inmarsch i Luxemburg och Belgien! Det är kanske därför som planens klokhet kan ifrågasättas och denna märkliga skillnad mellan strategisk insats och operativ planläggning blev upptakten till det krig som kom att kallas för Första världskriget.

En svensk Schlieffenplan?

Visst är det märkligt att den tyska generalstabens mycket omfattande arbete med krigsplaneringen blev mera styrande för den fortsatta utvecklingen i en mera krigisk riktning, än en möjlighet att undvika en storkonflikt. Diplomatin fungerade ju bara delvis och i inledningen av den stora konflikten och åtgärder med krigsmakter blev därför mera styrande och påtagliga. Med tanke på hur den svenska generalstaben hade byggts upp med tydlig tysk förebild kan man undra om den svenska krigsplanläggning kunde varit behäftad med något liknande stelbenta betraktelsesätt.

Det är inte utan, att man kan tro det, när man så sent som på 1970-talet i Sverige fortfarande tänkte sig hur en allmän mobilisering skulle genomföras, något som för den rustade flottans del, skulle innebära, att fartygen snarast skulle inställa sig i sina hemmahamnar för att ta emot sin krigsbesättning, och därmed själv stympa sina möjligheter att genomföra verksamhet i ett eventuellt krigs inledande skede med den besättning som redan fanns tillgänglig och stridsberedd! Men så illa är det förstås inte numera – eller?

Författaren är kommandörkapten och ledamot av KKrVA och KÖMS.